

13. BÖLÜM / CHAPTER 13

OSMANLI'DAN GÜNÜMÜZE ENGELLİ BAKIMININ KURUMSAL YÜZÜ: DARÜLACEZE

THE CORPORATE FACE OF DISABLED CARE FROM THE OTTOMAN PERIOD TO TODAY: DARÜLACEZE

Yusuf DURU*

*Darülaceze Başkanlığı, Bakım Hizmetleri Şube Müdürlüğü, İstanbul, Türkiye
e-posta: ysfduru@gmail.com

DOI: 10.26650/B/AA09.2020.007.13

ÖZ

1877-1878 yıllarında cereyan eden Osmanlı-Rus Savaşı neticesinde, savaşın gerçekleştiği coğrafyalardan İstanbul'a doğru yoğun bir göç dalgası meydana gelmişti. Bu yoğun göç dalgası gaziler, yetimler ve öksüzler, bakıma muhtaç yaşlılar gibi birçok ihtiyaç sahibi kişiyi İstanbul'a taşımıştı. Neticede ihtiyaç sahipleriyle birlikte İstanbul sokaklarında dilenen insanların sayısında bir artış yaşanmıştı. II. Abdülhamid, İstanbul sokaklarında görülen dilencilik hadisesinden rahatsız olduğundan dilencilik yasaklanmasıyla ilgili bir irade çıkartmıştı. Fakat öncesinde dilencilik sebeplerinin araştırılmasını istemişti. Dilencilik meslek haline getirenlerin yanında ihtiyaç sahibi İstanbulluların da dilencilik yapmak zorunda kaldıkları anlaşılınca, dilencilik yasaklanmasından önce ihtiyaç sahibi çocuk ve yaşlıların barınabilecekleri hatta yeniden topluma kazandırılacakları bir tesis yapılması gündeme gelmişti. Bu durum sonucunda II. Abdülhamid'in emriyle 1886'da Şûra-yı Devlet Tanzimat Dairesi tarafından İstanbul'da bir darülaceze kurulması kararlaştırıldı ve çalışma esasları belirlendi. Avrupa'da benzer hizmetler veren kuruluşlar incelenerek devrin en modern cihazlarıyla teçhiz edilen Darülaceze'de hem engellilerin, dilencilerin, yaşlı ve kimsesiz çocukların bakımı üstlenilmekte hem de meslek sahibi olmayanlara meslek öğretilerek, tedavi edilmesi gerekenler tedavi edilerek, her birey ihtiyaçları doğrultusunda yönlendirilerek hayata yeniden kazandırılmalarına katkı sağlanılmaktaydı. Darülaceze tarihi boyunca Dahiliye Nezareti, İstanbul Şehremaneti, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı, İçişleri Bakanlığı, Başbakanlık, Aile Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı gibi farklı kurumlara bağlanmış olsa da kuruluşundan bugüne amacından hiç sapmamış; sağlık hizmetleri, bakım hizmetleri, rehabilitasyon hizmetleri ve sosyal hizmetler gibi birçok temel hizmeti kuruluşundan bugüne örnek bir çalışmayla taşımayı başarmıştır. Bu çalışmada Darülaceze'nin kuruluşundan bu güne kurumsal yapısı ve hizmet kapsamı ele alınmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Engellilik, Darülaceze, II. Abdülhamid

ABSTRACT

The Ottoman-Russian war of 1877–1878 triggered an intense wave of immigration to Istanbul from the war-stricken regions of the empire. This wave of immigration carried several groups to Istanbul, including veterans, orphans, and elderly people in need of care, and resulted in an increase in the number of people begging on the streets of the city. Disturbed by the scale of this begging, Abdulhamid II ordered the preparation of an imperial decree to prohibit it. Before putting the decree into effect, however, he requested an investigation into the causes of street begging. The investigation concluded that, apart from those who made a profession of begging, others did so out of sheer necessity. Thus, the building of a facility for children and elderly people in need of shelter and possible reintroduction to society was suggested. Discussions on the issue resulted in Abdulhamid II's order to establish a hospice in Istanbul. Founded in 1886 by the State Tanzimat Department "Darülaceze" (literally, The House of the Helpless) was equipped with state-of-the-art devices for the period through investigation of similar institutions in Europe. The institution took responsibility for the care of the disabled, the elderly, and orphans, and provided occupational training, medical treatment, and guidance to allow each individual to be reintegrated into society. Darülaceze has been overseen by various institutions such as the Ministry of Internal Affairs, Istanbul City Municipality, Istanbul Metropolitan Municipality, Prime Ministry, and the Ministry of Family Labor and Social Policies throughout its history. It has never deviated from its founding purpose, and continues to serve as an exemplary institution. This study presents the institutional structure and scope of services provided by Darülaceze since its establishment.

Keywords: Disability, Darülaceze, Abdulhamid II

Giriş

Kelime anlamı olarak Arapça isim tamlamasından meydana getirilmiş olan Darülaceze ismi, "acizlerin evi" anlamında Darü'l-Aceze olarak oluşturulmuştur. Başlangıçta yapılacak olan mekânın işlevini tanımlamak için kullanılmış olan Darülaceze ismi sonrasında özel isim olarak kullanılmaya devam etmiştir.

Darülaceze; "93 Harbi" olarak da anılmakta olan 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı'nın ardından, Balkan coğrafyasından İstanbul'a göç etmiş olan Osmanlı tebaasının, savaş esnasında yaralanmış ve farklı engellere sahip olan gazilerin, şehit olan Osmanlı askerlerinin ailelerinin ve kimsesiz kalan çocukların bakımının devlet tarafından üstlenilmesine karar verilmesi neticesinde, II. Abdülhamid'in iradesi ile kurulmuştur.¹

Kurulduğu günden bu güne yaşlı, engelli ve bakıma muhtaç tüm insanlara dil, din, ırk, cinsiyet gözetmeksizin hizmet veren Darülaceze günümüzde yaşlı ve engelli bakımı alanında dünyanın önde gelen kuruluşlarından biri olma yolunda ilerlemektedir.

1 *Sultan II. Abdülhamid Han'ın Yaptığı Hayır Kurumlarından Darülaceze*. Sadeleştiren: Prof. Dr. Mehmet Kanar, ed. Nevzat Özkaya (İstanbul: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Darülaceze Yayınları, 2014), 57-67.

1. Darülaceze'nin Kuruluşu

İstanbul'da dilencilik faaliyetlerinin arttığını gözleyen II. Abdülhamid, bir irade yayınlayarak İstanbul sokaklarında dilencililiği tamamen yasaklamak istemiştir. Fakat öncesinde insanların neden dilencilik yaptığının araştırılmasını emretmiştir. Yapılan incelemeler neticesinde bazı insanların alışkanlık neticesinde dilencilik yaptığı, dilencilik faaliyetini meslek haline getirdiği tespit edilmiştir. Diğer yandan bazı İstanbulluların ise engellerinden dolayı, çalışacak bir iş bulamamaları sebebiyle ya da bakacak kimseleri olmadığı için dilencilik yapmak zorunda kaldıkları anlaşılmıştır. Bu durum üzerine, II. Abdülhamid dilencililiğin yasaklanmasıyla ilgili iradenin bekletilmesini istemiş, öncelikle bakıma muhtaç olan acizlerin kalabilecekleri bir müessese oluşturulmasını, dilencilik yapmak mecburiyetinde kalanların buraya yerleştirilmesini, daha sonra dilencililiğin yasaklanmasını uygun görmüştür.²

Bu gelişmeler neticesinde 7 Eylül 1886 tarihinde, kanun ve nizamnamelerin hazırlanmasından devletle ilgili hukuki işlerin görülmesine kadar birçok farklı temel görevi yürütüp, padişah ve sadrazam onayına sunmakla vazifeli Şura-yı Devlet'in³ Tanzimat Dairesi'nde İstanbul'da bir darülaceze kurulması kararlaştırılmış ve kurulacak darülacezeye ilişkin esaslar belirlenmiştir.⁴

Mart 1890 tarihinde II. Abdülhamid'in Darülaceze'nin kuruluşuyla ilgili iradesini vermesinin ardından Darülaceze'nin kuruluşu için gerekli olan paranın temini çalışmaları başlatılmıştır. Bu çerçevede İstanbul'da bir müzayede düzenlenmiş, Padişah'ın şahsi eşyalarından yaptığı bağışlar başta olmak üzere değerli eşyalar bu müzayedelerde satılmış ve buradan 7 bin liralık bir gelir elde edilmiştir. Ayrıca yine padişah tarafından 10 bin lira tutarında bir bağış yapılmıştır. Diğer yandan gerekli paranın tamamlanabilmesi için İstanbul'da ve diğer şehirlerde satılması için yardım biletleri bastırılmıştır.⁵

2 Nuran Yıldırım, *İstanbul Darülaceze Müessesesi Tarihi* (İstanbul: Darülaceze Vakfı Yayınları, 1996), xvi.

3 Hidayet Y. Nuhoğlu, "Darülaceze", *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (Türkiye Diyanet Vakfı, 2017), 8: 512-514.

4 Yıldırım, *İstanbul Darülaceze Müessesesi Tarihi*, xvi.

5 *Sultan II. Abdülhamid Han'ın Yaptırdığı Hayır Kurumlarından Darülaceze*, 43.

Liveli Osmanlı Vize Kurru Huzurefya		Mikdar	Numara
Kısmı	Sayı	Adet	
Toplam 173.738		75	
86		Tipi 1	Nâli-i yekûn
			266
			1170
			111
			81
			51
131			1320
			1383
			1176
			300
67		Adet	İnce nakliye nakliye pd
			11
47			72
			74
			77
			1
			5
			12
			17
46			66
81			1007
80			111
			28
52			1312
			2629
			3045
10			674
109			306
			3007
81			2049
			2112
Toplam 174.489		75	

Resim 1: Padişahın Bağış Defteri Sayfa Örnekleri⁶

Diğer yandan Darülaceze'nin inşa edileceği yerle ilgili çeşitli çalışmalar gerçekleştirilmiş, farklı alternatifler arasında daha havadar olduğu düşünülen Kağıthane mezrasında yer alan şu anki alanda yapılması kararlaştırılmıştır. Tespit edilen bu arazinin istimlakinin gerçekleştirilmesinin ardından, inşaat ihalesini almış olan Vassilaki Yanko tarafından Darülaceze'nin yapımına başlanmıştır.⁷

6 Padişahın Bağış Defteri, haz. Nermin Taylan (İstanbul: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Darülaceze Yayınları, 2013), 174-175.

7 "Sultan II. Abdülhamid Han'ın Yaptırdığı Hayır Kurumlarından Darülaceze", 47.

آغا- خیر: بنا جو مکاناتہ ہوں۔ دائرہ طبع صغیر ایک ضلع کرنا ایک ہی مہلتہ واقع ہوئے برآمدہ طرفہ کوروسی

Resim 2: Darülaceze Genel Görünüm⁸

Alt yapı çalışmaları da tamamlanmış olan Darülaceze'nin anahtarları 31 Ağustos 1895 tarihinde Vassilaki Yanko tarafından Dâhiliye Nezaretine, Darülaceze'nin yapımıyla görevlendirilmiş olan Dâhiliye Nazırı Halil Rıfat Paşa tarafından da II. Abdülhamid'in cülus gününde padişaha teslim edilmiştir.

29 Ocak 1896 yılında dilencilik'in men edilmesine dair kanunla birlikte Darülaceze'nin işleyişine dair kanun yürürlüğe girmiştir. Sultan II. Abdülhamid'in doğum gününe denk gelen 31 Ocak 1896 tarihinde ise Darülaceze'nin resmi açılışı gerçekleştirilmiştir.⁹

2. Darülaceze'nin İdari Yapısı

Darülaceze kuruluş nizamnamesinde bugünkü İçişleri Bakanlığına denk gelen Dâhiliye Nezareti'ne bağlanmıştır. II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesinin ardından 16 Temmuz

8 Hamza Cebeci, *Darülaceze Albümü* 3, haz. Nevzat Özkaya (İstanbul: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Darülaceze Yayınları, 2015), 157.

9 "Kuruluş Amacı", erişim 22 Temmuz 2019, <http://www.darulaceze.gov.tr/Kurumsal/KurulusAmaci>

1909'da İstanbul Şehremaneti (İstanbul Belediyesi)'ne bağlanmıştır. Daha sonradan, 14 Mart 1910 tarihinde, İstanbul'daki hastane, bakım evi gibi kuruluşların tek çatı altında toplanması için kurulmuş olan Müessesât-ı Hayriye-i Sıhhiye İdaresine devredilmiştir. 3 Ekim 1912'de ise Şehremaneti Sıhhiye Müdüriyeti'ne bağlanmıştır. 26 Nisan 1916 yılına gelindiğinde Nizamname'nin dikkate alınmasıyla birlikte Darülaceze yeniden Dâhiliye Nezaretine bağlandıysa da 15 Ekim 1924 tarihinde tekrar Şehremanetine bağlanmıştır.¹⁰

1999 yılında Danıştay kararıyla tekrar İçişleri Bakanlığına bağlanan Darülaceze Müessese Müdürlüğü, 2007 yılında Başbakanlığa bağlanmış ve vali yardımcılar tarafından üçer yıllık dönemlerle müdürlük statüsünde idare edilmeye başlanmıştır.¹¹ 3 Haziran 2011 tarihinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile ilişkilendirilen Darülaceze Müessese Müdürlüğü, bu tarih itibarıyla adının başına Başkanlık ünvanı almıştır. Halen Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile ilişkili özel bütçeye sahip tüzel kişiliğe haiz bir kamu kurumu olan Darülaceze Başkanlığı, devlet bütçesinden pay almaksızın yapılan bağışlarla, sahip olduğu gayrimenkullerin kira gelirleriyle, İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyelerinin eğlence vergilerininin %10'luk kısımları gibi gelirlerle varlığını sürdürmektedir.¹²

Darülaceze yönetimi; en üstte Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanı'nın başkanlık ettiği İdare Meclisi, bu meclisin altında Darülaceze Başkanı, Başkan Yardımcılıkları ve Başhekimlik, Şube Müdürlükleri ve bu müdürlüklere bağlı birimlerden oluşmaktadır.¹³

3. Darülaceze'nin Hizmet Birimleri

Darülaceze faaliyete girdiği ilk yıllarda 1 adet idare binası, 2 adet Müslüman erkek dairesi, 2 adet Müslüman kadın dairesi, 2 adet gayrimüslim erkek dairesi, 2 adet gayrimüslim kadın dairesi, bir adet Müslüman hastanesi, bir adet gayrimüslim hastanesi, bir adet yetimhane, çamaşırhane ve hamam gibi hizmet binaları, halıcılık, dokumacılık, çorapçılık, demircilik, marangozluk ve fotoğrafçılık gibi sanatlara dönük imalathaneler, fırın, cami, ermeni kilisesi ve Ortodoks kilisesinden oluşan ibadethaneler, çocukların eğitimi için bir okul ve süt çocuklarının bulunduğu bir bölümden oluşmaktaydı.

Bugüne gelindiğinde Darülaceze Başkanlığı; 1 yönetim binası, 1 çocuk yuvası, 7 aceze dairesi, 1 poliklinik ve idare binası, 1 rehabilitasyon binası, 1 çamaşırhane ve yönetim ek binası, 1 mutfak, yemekhane ve Darülrifan çok amaçlı salonu, berberhanenin yer aldığı bina, 1

10 Yıldırım, *İstanbul Darülaceze Müessesesi Tarihi*, xix

11 "Darülaceze Nizamnamesi", erişim 22 Temmuz 2019, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/0.1.22.pdf>

12 "Bütçe", erişim 22 Temmuz 2019, <http://www.darulaceze.gov.tr/Kurumsal/KurulusAmaci>

13 "Teşkilat Şeması", erişim 22 Temmuz 2019, <http://www.darulaceze.gov.tr/Kurumsal/TeskilatSemasi>

personel çocuk kreşi, arşiv odası ve Türk hamamı, garaj odası, teknik destek birimlerinin yer aldığı iş ocakları, soğuk hava deposu, ayniyat deposunun yer aldığı bina ve kurban kesimhanesi ile hizmet vermektedir. Kuruluşunda yer alan birçok hizmet biriminin varlığını devam ettirmekte olduğu Darülaceze Başkanlığında Daire esasına göre sakinlere yönelik verilmekte olan hizmetler şu şekildedir:

Daire 1: 0-3 yaş grubu kimsesiz ve bakıma muhtaç çocukların sağlık ve bakım ihtiyaçları karşılanmaktadır. Başhekimliğe bağlı olarak hizmet vermektedir. 1 çocuk doktoru, 1 daire sorumlu hemşiresi, 1 hemşire, 13 bakım personeli görev yapmaktadır. Çocukların beslenme, giyim, banyo gibi ihtiyaçlarının yanı sıra acil ve rutin sağlık hizmetleri, aile hekimiyle koordineli olarak aşı hizmetleri, kronik hastalığı olan çocuklar ya da ileri tetkik ve tedavi hizmeti gerektiren durumlar için hastanelerle koordineli olarak sağlık ve refakat hizmetleri, daire hekimi, hemşireleri, çocuk gelişim uzmanları, çeşitli sivil toplum örgütleri ve eğitim kurumlarıyla koordineli olarak eğitim hizmetleri verilmektedir. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü ile koordineli olmak kaydıyla çocuklar, koruyucu aile programlarına da dâhil edilebilmektedirler. 3 yaşını dolduran çocuklarınsa Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı kurumlara nakli gerçekleştirilmektedir. Daire kapasitesi 50' dir.

Daire 2: Yarı bağımlı erkek dairesi olarak hizmet vermekte olan Daire 2, Başhekimlik Bakım Hizmetleri Şube Müdürlüğüne bağlı olarak 1 daire hekimi, 1 daire sorumlu hemşiresi 3 hemşire, 14 bakım personeli ile hizmet vermektedir. Daire hasta odaları, oturma salonu, yemekhane, hemşire odası ve kıyafet ve malzeme depolarından oluşmaktadır. 76 bakıma muhtaç sakine hizmet verebilmekte olan dairede sakinlerin barınma ihtiyaçlarının yanında giyim, yemek, kişisel hijyen gibi konularda destek olunmaktadır. Aynı zamanda acil sağlık gereksinimleri, ilaç takipleri, hastane takipleri, hastane refakatleri gibi sağlık hizmetleri de yine bu ekip tarafından karşılanmaktadır.

Daire 3: İdari hizmet binası olarak da hizmet vermekte olan Daire 3 aynı zamanda poliklinik hizmetlerinin verildiği birimdir. Dahiliye, Psikiyatri, Diş, Laboratuvar, Röntgen, Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon gibi poliklinik birimlerinin yanı sıra Başkan Yardımcılıkları, Başhekimlik, Bakım Hizmetleri Şube Müdürlüğü, Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Şube Müdürlüğü, Sosyal Servis, Aceze Sicil gibi idari hizmetlere de ev sahipliği yapmaktadır

Daire 4: Kendine yetebilen erkek sakinlerin bakımlarının üstlenildiği Daire 4 birimi Başhekimlik Bakım Hizmetleri Şube Müdürlüğü altında 1 hekim, 1 daire sorumlu hemşiresi, 1 hemşire, 13 personelle hizmet vermektedir. Daha çok kişisel bakımlarını gerçekleştirebilen sakinlerin yer aldığı dairede, sakin odaları, oturma salonu, yemekhane, personel odası, kıyafet

ve depoları yer almaktadır. Sakinlerin sağlık ve bakım ihtiyaçlarının karşılandığı Daire 4'te 94 sakine hizmet verilebilmektedir.

Daire 5: Yatağa bağımlı bayan dairesi olarak nitelendirilmekte olan Daire 5'te, tamamen yatağa bağımlı, temel ihtiyaçlarını kendisi karşılayamayacak durumda bulunan kadın sakinlere hizmet verilmektedir. Aynı bir yemekhanesi bulunmayan dairede yemekler hastaların odalarına götürülmekte ve görevli personel tarafından bizzat yedirilmektedir. Hastaların tuvalet ihtiyaçları düzenli olarak bez değişimi ve alt bakımı ile temin edilmekte, banyo ihtiyaçları ise daire banyosunda yıkama sedyeleri yardımıyla bakım personeli tarafından gerçekleştirilmektedir. Sakinlerin acil sağlık ihtiyaçları, ilaç ve hastane takipleri, hastane refakatleri gibi tüm sağlık ihtiyaçları da yine ilgili hemşire ya da bakım personeline gerçekleştirilmektedir. Daire 5'te 1 hekim, 1 daire sorumlu hemşiresi, 3 hemşire, 27 personelle hizmet verilmektedir. Daire kapasitesi 79'dur.

Daire 6: Kendine yetebilen bayan dairesi olarak tanımlanmaktadır. 1 hekim, 1 sorumlu hemşire, 2 hemşire, 11 personelin görev yaptığı Daire 6'da 64 sakine hizmet verilmektedir. Sakin odaları, oturma salonu, yemekhane, personel odası, kıyafet ve malzeme deposunun yer aldığı dairede sakinler kurum mutfağında, kurum aşçıları tarafından pişirilip daireye getirilen ve görevli personel tarafından yemekhanede servis edilen yemeklerini kendileri yemektir. Haftada bir gün kurum bünyesinde bulunan tarihi Türk hamamından faydalanmakta olan daire sakinleri dilerlerse daire içerisinde yer alan duşları haftanın her günü 24 saat kullanabilmektedir. Yine acil sağlık hizmeti, hastane takibi, hastane refakati, enjeksiyon, pansuman, ilaç takibi gibi sağlık hizmetlerinden faydalanmakta olan sakinlere temel bakım hizmetlerinin haricinde ihtiyaç duyduklarında yatağa bağlı birimlerde sunulmakta olan ileri bakım hizmetleri sunulabilmektedir.

Daire 7: Yarı bağımlı erkek sakinlerin barındıkları Daire 7'de 1 hekim, 1 sorumlu hemşire, 1 hemşire, 12 bakım personeli görev yapmaktadır. 72 sakine hizmet verebilmektedir. Sakin odaları, oturma salonu, yemekhane, kıyafet ve malzeme depolarının yer aldığı dairede sakinler yemeklerini yemekhanede yemektirler. Bununla birlikte ihtiyaç duyan sakinlerin yemek ve bakım ihtiyaçları odalarında görevli personel tarafından karşılanabilmektedir. Yine haftanın bir günü tarihi Türk hamamına gitmekte olan sakinlere gerektiğinde daire bünyesinde de banyo hizmeti verilebilmektedir. İlaç takibi, yara bakımı, hastane takibi, hastane refakati gibi sağlık hizmetlerinin yanı sıra sakinlerin ihtiyacına göre tüm bakım hizmetleri sağlanmaktadır.

Daire 8: Yatağa bağımlı erkek sakinlerin ikamet ettiği Daire 8'de sakinler tüm sağlık ve bakım hizmetlerini odalarında ve yataklarında almaktadırlar. Bununla birlikte, hastane takibi gereken hastalar sedye veya tekerlekli sandalye ile kuruma ait liftli araçlar ya da nakil am-

bulansı ile hastanelere götürülebilmektedir. Yine bu süreçlerde sakine dairede görevli bakım personeli refakat etmektedir. Sakinler ihtiyaç halinde dairede bulunan banyolarda görevliler tarafından yıkanabilirken haftada bir gün olmak üzere tüm sakinler dairede görevli personel tarafından yıkanmaktadır. Enteral ya da parenteral beslenmeye ihtiyaç duyan hastaların beslenme ihtiyaçları doktor tarafından tespit edilen zaman dilimleri ve miktarlarda daire hemşireleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Yine yara bakımı, ilaç takibi gibi sağlık hizmetleri hemşireler tarafından sakinlerin yatak başına gidilerek odalarında gerçekleştirilmektedir. Dairede 1 hekim, 1 sorumlu hemşire, 3 hemşire, 25 personel görev yapmaktadır. 95 sakın kapasitesi ile hizmet vermektedir.

Daire 9: Psikiyatrik tanılı kadınların kaldığı dairedir. 24 sakine hizmet vermektedir. Dairede 1 psikiyatri hekim, 1 daire sorumlu hemşiresi ve 11 bakım personeli hizmet vermektedir. Ayrıca daire sakinlerinin kullanabileceği özel bir bahçe ve modern bir kış bahçesine sahiptir. Sakinler tarihi Türk hamamını haftanın bir günü kullanabilmekte bunun haricinde yine daire içerisindeki banyoları diledikleri zaman kullanabilmektedirler. Temel ihtiyaçlarını kendileri karşılayabilmekle birlikte ihtiyaç duydukları her konuda günün 24 saati ilgili personelden destek alabilmektedirler. Sahip oldukları tanılara göre hassasiyetle takipleri, tedavileri ve bakımları da daire hemşiresi ve personelleri tarafından yürütülmektedir.

Rehabilitasyon Birimi: Sakinlerin fiziksel ve ruhsal rehabilitasyonlarına katkı sağlamak amacıyla çeşitli atölyelerin bulunduğu birimde çorap atölyesi, dokuma atölyeleri, sepet, lif gibi ürünlerin üretildiği örgü atölyeleri, ahşap yakma, resim atölyesi, Kandilli yazma atölyesi, Siirt battaniyesi dokuma atölyesi gibi birçok farklı atölye yer almaktadır. Sakinlerin ihtiyacına ve kabiliyetine göre yeni atölyeler eklenebilmekte veya var olan atölyeler sakine özel revize edilebilmektedir. Rehabilitasyonda üretilen ürünler kurum içerisinde yer alan satış mağazasında satılmakta, geliri Darülaceze bütçesine dâhil edilmektedir. Atölyelerde görev alan sakinler rehabilitasyon maaşı adı altında bir miktar harçlık almaktadır. Ayrıca dairelerde yemek dağıtımı, temizlik, evrak takibi konularda personele destek olan sakinler yine rehabilitasyon maaşından faydalanabilmektedirler.

Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Birimi: 3 fizyoterapist tarafından hizmet verilmekte olan fizik tedavi ve rehabilitasyon biriminde, hastanede fizik tedavi doktorunca başlanılan tedaviler uygulanmakta, ayrıca fizyoterapistlerce tespit edilen sakinlerin rehabilitasyon süreçleri yürütülmektedir.

Sosyal Servis Birimi: Sakinlerin kuruma kabul süreçlerinde, başvuruların değerlendirilmesi, sosyal incelemenin yapılması, başvuruların tıbbi heyete hazırlanması, kabul işlemleri

ve kabul sonrası sicil işlemlerinin yürütüldüğü birimdir. 3 sosyal çalışmacı ve 2 sosyal servis personeli ile Başhekimliğe bağlı olarak hizmet vermektedir.

Darülaceze'de sağlık bakım hizmetleri; Başhekimlik altında Dahiliye Hekimliği, Psikiyatri Hekimliği, Pratisyen Hekimlikler, Nöbetçi Hekimlik, Diş Hekimliği, Eczane, Bakım Hizmetleri Şube Müdürlüğü, Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Birimi, Sosyal Servis Birimi, Laboratuvar, Röntgen birimleri, ayrıca Bakım Hizmetleri Şube Müdürlüğü altında Daire Sorumlu Hemşirelikleri, Çamaşırhane, Berberhane, Personel Çocuk Kreşi bölümleri ile yönetilmektedir. Bu birimlerde 11 doktor, 32 hemşire, 126 bakım personeli, 3 fizik tedavi uzmanı, 3 sosyal çalışmacı, 2 sosyal servis/ aceze sicil personeli, 2 eczacı kalfası, 1 diş hekimi, 1 diş hekimi asistanı, 3 laborant, 1 röntgen teknisyeni, 3 berber, 4 çocuk kreşi personeli, 11 çamaşırhane personeli ile verilmektedir. Ayrıca gereken alanlarda diğer birimlerle de koordinasyon halinde bulunmaktadır.

4. Kabul Şartları

Darülaceze Başkanlığı kuruluş nizamnamesi gereği halen kurulduğu dönemde geçerli olan kabul şartları ile sakin kabulü yapmaya devam etmektedir.

Bu şartlara göre başvuruda bulunanlar Darülaceze Nizamnamesi 12. ve 64. maddeleri gereğince;

- 1) Çocuklar için 0 ile 6 yaş arasında olmak,
- 2) Bedensel engelli bireyler için 18 yaşını doldurmuş olmak,
- 3) Yaşlı bireyler için 60 yaşını doldurmuş olmak,
- 4) İstanbul'da doğmuş olmak veya en az 5 yıldır İstanbul'da sürekli ikamet ediyor olmak,
- 5) Çalışma gücünü kaybetmiş olmak; bakıma, barınmaya ve korunmaya gereksinim duymak,
- 6) İstanbul'da veya taşrada kendisine kanunen bakmakla sorumlu kimsesi bulunmamak,
- 7) İstanbul'da veya taşrada kendisine kanunen bakmakla sorumlu kimsesi var ise;
 - a) Çocukları 18 yaşın altında ise çocukları reşit olana kadar,
 - b) Çocukları öğrenci veya asker ise çocukları öğrenciliklerini veya askerliklerini tamamlayıncaya kadar şartlı kabule tabii olmak,
 - c) Çocuklarının fiziksel, zihinsel veya ruhsal engellerinden birisi var ise Engelli Sağlık Kurulu Raporu ile durumlarını belgelemek,
 - d) Eşlerden birisi sağlık problemi nedeniyle diğerine bakamayacak durumda ise Sağlık Kurulu Raporu ile durumunu belgelemek,
- 8) Sokakta bulunmuş olup da kolluk kuvvetleri tarafından Kuruma getirilen bireyler için, Darülaceze Başkanlığınca psiko-sosyal değerlendirmeye ve tıbbi muayeneye tabii olmak,
- 9) Çocuklar için, ilgili mahkemelerde haklarında Korunma Kararı alınarak Bakım Tedbiri Kararı uygulanmış olmak,

- 10) Çocukların buluntu olması halinde bulunduğu ilçenin Emniyet Müdürlüğü Çocuk Büro Amirliği'nden Tahkikat Evrakları ile ilçe hastanelerinden birinden Sağlık Evraklarını tamamlamış olmak,

Darülaceze Nizamnamesi 14. maddesi gereğince;

- 11) Akıl ve ruh sağlığı yerinde olmak,
12) Sâri ve bulaşıcı hastalığı olmamak,

Darülaceze Nizamnamesi 15., 16. ve 18. maddeleri gereğince;

- 13) Öz bakım ve becerilerini gerçekleştiremeyecek durumda olup da ekonomik yeterliliğe sahip olan engelli ve yaşlı bireyler için, ölüncüye kadar kendilerine bakılmak kaydıyla mal varlıklarını Darülaceze Başkanlığına hibe veya ferağ etmek ya da aylık ücret ödemek ve varsa maaşlarının %70'ini Kuruma noter aracılığı ile aktarmak.¹⁴

Değerlendirme ve Sonuç

Darülaceze; dünyadaki benzerlerinde kıyasla kuruluşundan bu güne kurumsal yapısını ve işlevini kaybetmeden varlığını sürdürübilmiş ender kurumlardan biridir. Kuruluş nizamnamesinde yer alan şartların hala geçerliliğini koruması dolayısıyla yönetsel şartlarını, birinci derece tarihi eser hüviyetindeki ibadethaneleri ve ikinci derece tarihi eser hüviyetindeki hizmet binalarıyla fiziki şartlarını kuruluşundan bu güne aynen taşıyabilmiştir. Bununla birlikte yaklaşık 125 yıllık süreçte dünyada ve ülkemizde gelişen siyasi, iktisadi, tıbbi ve teknolojik değişimlere ayak uydurmayı başarabildiği, gerek sağlık bakım hizmetinde, gerekse yönetsel fonksiyonlarında çağını takip ettiği gözlemlenmektedir.

Engelli bakımı açısından hem kuruluşunda bünyesinde barındırdığı hastaneler ve iş ocaklarıyla hem de bugün koordinasyon halinde olduğu gelişmiş hastaneler, bünyesinde yer alan fizik tedavi ve rehabilitasyon üniteleri vasıtasıyla engellilerin hem engellerini aşmasında hem de hayata kazandırılmaları noktasında dünyaya örnek olabilecek nitelikte bir kurumdur. Engelli bakımında yakalanan başarının en bariz örneği olarak, yürüme engeli ile kuruma başvuruda bulunmuş ve kabulü yapılmış olan bir sakinin, başarılı bir tedavi ve rehabilitasyon sürecinin ardından sağlığına kavuşarak kurumdan ayrılması ve personel olarak başvurusunun da kabul edilmesiyle birlikte daha önceden bakıma muhtaç olarak bulunduğu kurumda, bugün personel olarak çalışmaya başlaması gösterilebilecektir.

Ayrıca İstanbul Arnavutköy Yassıören mevkiine yeni bir Darülaceze yerleşkesi yapımı planlanmaktadır. Bu yeni yerleşke ile birlikte Darülaceze daha fazla bakıma muhtaç insana daha konforlu ve modern bir bakım hizmeti vermeyi amaçlamaktadır.

14 "Darülaceze Başkanlığı Kabul Koşulları", erişim 22 Temmuz 2019, <http://www.darulaceze.gov.tr/Kabulislemleri/Kabulislemleri>

Kaynakça / References

- Padişahın Bağış Defteri*. Haz. Nermin Taylan. İstanbul: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Darülaceze Yayınları, 2013.
- Sultan II. Abdülhamid Han'ın Yaptırdığı Hayır Kurumlarından Darülaceze*. Sadeleştiren: Prof. Dr. Mehmet Kanar. Ed. Nevzat Özkaya. İstanbul: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Darülaceze Yayınları, 2014.
- Akgül, Ayşe. *Yaşlılarda Sosyal ve Manevi Bakım (Darülaceze Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009.
- Alayvaz, Cansu. *Türkiye'de Sosyal Hizmet Kurumlarında Çalışanların Örgütsel Bağlılık ve İş Tatminleri: Darülaceze Başkanlığı Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018.
- Cebeci, Hamza. *Darülaceze Albümü 3*. Haz. Nevzat Özkaya. İstanbul: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Darülaceze Yayınları, 2015.
- Nuhoglu, Hidayet Y. "Darülaceze". *Diyanet İslâm Ansiklopedisi*. 8: 512-514. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2017.
- Özen, İmdat. *II. Meşrutiyet'e Kadar İslahhaneler ve Darülaceze*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001.
- Yıldırım, Nuran. *İstanbul Darülaceze Müessesesi Tarihi*. İstanbul: Darülaceze Vakfı Yayınları, 1996.
- "Darülaceze Nizamnamesi". Erişim: 22 Temmuz 2019, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/0.1.22.pdf>
- "Darülaceze Başkanlığı Kabul Koşulları". Erişim: 22 Temmuz 2019, <http://www.darulaceze.gov.tr/Kabulislemeleri/Kabulislemleri>
- "Kuruluş Amacı". Erişim: 22 Temmuz 2019 <http://www.darulaceze.gov.tr/Kurumsal/KurulusAmaci>
- "Bütçe". Erişim: 22 Temmuz 2019, <http://www.darulaceze.gov.tr/Kurumsal/KurulusAmaci>
- "Teşkilat Şeması". Erişim: 22 Temmuz 2019, <http://www.darulaceze.gov.tr/Kurumsal/TeskilatSemasi>
- "Darülaceze Başkanlığı Kabul Koşulları". Erişim: 22 Temmuz 2019, <http://www.darulaceze.gov.tr/Kabulislemeleri/Kabulislemleri>